



TILL
KOMMUNALRÅDEN
I SVERIGE

**Biblioteken
& Tillväxten**



Tillväxt. Förr kunde ordet leda tanken till Chaplin jäktande vid sitt löpande band. Det gällde att förändra och effektivisera, även om man tvingades köra över långsiktigheten och leklynnnet. Hjulen måste rulla, sa man.

Nuförtiden betyder tillväxt något mer. Hälsa och mångfald, trygghet och förkovran, miljömedvetenhet och skaparkraft – allt detta ingår som viktiga komponenter i en kommuns utveckling.

Hjulen ska fortfarande rulla, men inte i gamla hjulspår.

Bibliotek. Det ordet stod tidigare mest för bokdoft, tystnad och goda romaner.

Folkbibliotekets ansvar för läsning och litteratur är självklart och lagstadgat. Men det är numera också dess nya ansvar för medborgarnas tillgång till digitaliserad information. Alltmer har biblioteket fått uppgiften att lotsa kommuninvånare till ny kunskap, på den ocean av information som är så lätt att drunkna i.

Biblioteket är ett rum för nya insikter.

Det är nu det börjar bli spännande. Biblioteken och tillväxten, hur kan den goda kombinationen utvecklas vidare? I en del kommuner har man redan nya, intressanta svar på den frågan. Några av dem berörs i den här broschyren.

Så här sa en kommunpolitiker vi talade med:

– Vill du skaffa dig ett intryck av utvecklingskraften i en kommun du besöker, kolla in folkbiblioteket.

Nu frågar vi dig:

Doftar det framtid på biblioteken i din egen kommun?

Svensk Biblioteksförning www.biblioteksforeningen.org

Statens kulturråd www.kulturradet.se

DIK www.dik.se

Bibliotekstjänst www.btj.se

Kommunbiblioteken har stora möjligheter att agera och samarbeta, inte minst på områden som lärande, kommunal utveckling, integration och hälsa. Utnyttja det, när strategierna läggs fast i din egen kommun!

LÄRANDE ”De studerande trampar ner bibliotekens portar”, står det i en kartläggning av biblioteken i Sverige*. Det växande engagemanget i människors utbildning är den största förändring som hänt folkbiblioteken på senare år. Det livslånga lärandet ökar, det undersökande arbetet i skolan likaså.

Alla behöver få ut allt vad de kan av biblioteket. Från de minsta barnen som behöver stöd i sin läsutveckling. Till nyföretagarna som behöver lära sig spelreglerna på en osäker marknad.

Vi som representerar biblioteken säger: Välkomna! Gör portarna större. Vi är bergsäkra på att det betalar sig.

KOMMUNAL UTVECKLING Det kommunala förnyelsearbetet har analyserats i utredningen ”Innovativa processer” (SOU 2003:90), med särskilt sökljus på kommuners omvärldsbevakning och informationsförsörjning.

– Det finns ingen medveten användning av t ex tidskrifter, omvärldsanalys, benchmarking. Bara en sorts harvande som inte leder nånstans, säger utredaren *Janerik Gidlund*, professor i statsvetenskap och rektor vid Örebro universitet.

Han tror att de olika kommunala förvaltningarna – där utbildningsnivån i genomsnitt är mycket högre än i det mer informationsstrategiska näringslivet – skulle kunna komma mycket längre om de själva systematiskt utnyttjade sina egna bibliotek.

– Som motsvarigheter till företagets ”research units”.

* Stenqvist, Bjarne. ”Är det på efterkälken Sverige åker?” Bibliotekstjänst, 2003

INTEGRATION Fler nya svenskar besöker biblioteken, procentuellt sett, än infödda svenskar. Samma sak gäller nya respektive infödda svenskar med läs- och skrivvårigheter. Det betyder att de ökar sina möjligheter med hjälp av biblioteken år för år, dag för dag. En utveckling att vara rädd om.

I Danmark och Norge förmedlar biblioteken aktivt medborgarkunskap, i USA finns den biblioteksinitierade webbplatsen "first find" för nykomna från andra länder. Detta är goda exempel på hur man kan arbeta, för att folkbiblioteken ska bli fullvärdiga partners i integrationsarbetet.

Medborgarkunskap i all ära. Den verkliga poängen med integration är ändå varje människas rätt och möjlighet att vara sig själv, utan invandrar- eller svenskstämpel.

Biblioteket stämplar inte i pannan.

HÄLSA Oberoende av sjukdom eller funktionshinder ska människor ha god tillgång till bibliotek. Nyttan är inte ensidig: biblioteket är en kraftkälla för alla och därmed för hela samhället.

Vi blir förresten friskare lite till mans av att läsa och gå på bibliotek. Hälsoeffekterna av kulturupplevelser är både biologiska och psykiska. Forskning visar att läsare lever längre än andra!

Kulturupplevelser är dessutom bara en del av den friskvård som ett bibliotek kan erbjuda. Trygghetsskapande i en kunskapskaotisk omgivning är en annan.

"Förmåga till förnyelse i en föränderlig värld kräver trygga människor som vågar satsa", skrev näringsminister *Leif Pagrotsky* i en debattartikel (SvD) nyåret 2004. På ytan en tillväxttanke, på djupet en hälsofråga.

Företagsservice en del av basverksamheten

Lokal omvärldsbevakning är en ledstjärna för *Katarina Forsström*, bibliotekarie på Malmö stadsbibliotek. Vad Katarina och hennes kolleger bland annat fått upp ögonen för i Malmö är det stora antalet nyföretagare med akuta informationsbehov och mycket små resurser. Ofta är dessa personer dessutom nya i Sverige.

– Vi blev snabbt av med vår fördom att "företagare är resursstarka personer, som man inte i första hand ska hjälpa", säger Katarina.

Biblioteket bestämde sig alltså för att satsa på Företagsservice. Fortbildade sin egen personal, kompletterade sitt medieutbud, tryckte broschyrer, spred information genom nyföretagarnas egna nätverk: Malmö Nyföretagarcentrum, ALMI, Näringslivskontoret, Kooperativ utveckling.

Gensvaret blev mycket stort. Företagsservice är redan en inlemmad, prioriterad del av bibliotekets basverksamhet. All informationservice till de nya brukarna är gratis, men bygger på deras egen mycket aktiva medverkan.

Inom verksamheten med företagsservice ger biblioteket också kurser i näringslivsinformation, dit det snabbt blivit kö till platserna. Samarbetspartner är kommunens näringslivskontor.

Karlsborg och Forsvik, försvars- och bruksbygd i inlandet – förutsättningarna kan knappt vara mer olika dem i storstaden Malmö, om man vill arbeta med företagsutveckling. Men även i detta gamla mellansjöområde har biblioteken blivit en kraftfull gemensam resurs. Elva kommunbibliotek i trakten samverkar sedan några år för sitt vidgade uppdrag att serva kommuninvånarna, inte minst företagarna.

Agneta Hallman, VD för Karlsborgsföretagens utvecklingsbolag AB, använder sig mycket av bibliotekets databaser och har förlagt företagarkurser till bibliotekets nya avdelning Bryggan.

– Många företagare som inte satt sin fot på biblioteket på tjugo år har helt plötsligt förstått vad ett modernt bibliotek kan erbjuda, säger en nöjd kulturchef i Karlsborg, *Kerstin Lorentz*.

Samarbetspartners: Lärcentra, upptäckarcentrum

Den som vill vuxenstudera har ett stort och sammansatt nätverk att lita till, var i landet hon eller han än befinner sig. Statens kulturråd, Glesbygdsvverket, studieorganisationer och lärosäten, folkbibliotek och andra bibliotek är engagerade. På www.vuxbib.nu finns information om bibliotekens stöd för vuxnas lärande.

Nästan 90 procent av Sveriges kommuner har enligt Glesbygdsvverket något slags lärcentrum. Omkring 40 procent av landets lärcentra kan erbjuda en studiebibliotekarie till den studerande, för vidare stöd in i bibliotekens lärandeservice.

Samarbetet mellan lärcentra och bibliotek fördjupas fortlöpande. Det framgår av det växande antalet samarbetsprojekt över institutionsgränserna som skapas runt om i landet. För varje kommun gäller det att hitta den modell som stämmer bäst med de lokala förutsättningarna.

I Ljusdal i Hälsingland ingår lärcentret i ett Kunskapscentrum tillsammans med högskoleutbildning, datortek och en liten teknikpark. Kunskapscentret betjänas av en gemensam biblioteksfilial.

– Den gymnasiebibliotekarie som jobbar där byter plats med mig en dag per vecka, säger bibliotekaren *Anders Widell* vid Ljusdals bibliotek. På det sättet håller vi oss ajour med varandras verkligheter.

– Bibliotekarien är med vid alla våra kursstarter för att kunna spela sin roll i utbildningarna redan från början, berättar lärcentrets föreståndare *Jonny Engström*. Vi arbetar på att utveckla kontakterna mellan biblioteket och alla våra distanslärare. Vi är en och samma lärmiljö, kan man säga.

Och här är sannsagan om Stenstorp mitt inne i Västergötland. Där blev låntagarna allt färre i den lilla biblioteksfilialen. Men samtidigt hade upptäckarcentret Dalénium vuxit upp i huset intill, byggt på minnet av att Stenstorp var uppfinnaren Gustaf Daléns födelseort.

På Kultur & Fritid i Falköping såg man möjligheterna och sökte stöd av kommunen, Västra Götaland och Statens kulturråd för att förverkliga ett djupgående samarbete.

Nu har biblioteket flyttat in i samma hus som Dalénium. Tillsammans har man skapat en helhet: upptäckarcentrets entré i ena delen, bibliotekets i den andra och en experimenthall full av luft och ljus i mitten. Från bibliotekshållet svävar över upptäckarmiljön den balkong där praktik och teori möts:

Teknikbiblioteket – så välförsett att Falköpings specialklasser i NO redan börjat förlägga sina projektarbeten till lilla Stenstorp. Detta ”upptäckarbibliotek” är välbesökt året runt av små och stora barn, föräldrar och lärare.

Hur man löst problemet att den ena verksamheten är gratis och den andra inkomstbaserad? Med samarbetsvilja och en nypa fitness.

En bro för ord, ett rum för samtal

– Biblioteket är den enda riktigt öppna och demokratiska plats vi har. Det är öppet för alla, kostar inget och är en trygg plats att vara på.

Så säger bibliotekskonsulenten *Gunmar Södow*, som arbetar med projektet Ordbron, tillsammans med ett antal bibliotek i Sverige, bla Internationella biblioteket i Stockholm.

– Dels skaffar vi oss bättre koll på informations- och läsbehov bland olika grupper av nya svenskar, dels samlar vi in länktips från dem och bygger upp portalen Virtuella internationella biblioteket.

Anders Gistorp, bibliotekarie i Falkenberg, representerar i Ordbron småstadsbiblioteket. Han är nöjd med den förbättrade behovsanalys han fått genom en särskild fokusgrupp med deltagare från Libanon, Somalia, Kosovo och Bosnien.

Idéer typiska för Ordbron är tvåspråkiga praktikanter, och flerspråkiga gymnasieungdomar som bokuppsättare.

Nick Jones är bibliotekarie i Alby utanför Stockholm, en plats där många nationaliteter möts. Inför anställningen fick Nick frågan om han var beredd att ”handgripligen föra ut folk från biblioteket”. Istället ordnade han brukarråd, poesiافتnar, föreläsningar, fester och filmkvällar. Stökigheten han blivit varnad för var inte längre ett problem.

Han öppnade ”Rum för samtal”, och de vuxna besökarna kom tillbaka. Till kvällar om boendesegregation, mångfald i arbetslivet, medias bild av ”invandrare”.

Nicks hållning är att jobba utåtriktat, men inte alltför beställsamt.

– Det säkra och konkreta brukar ju imponera, statistik och siffror. Men det har väldigt lite att göra med det mångfacetterade, gränsöverskridande och ofta motsägelsefulla samhälle vi lever i.

Just biblioteken har möjlighet att bejaka hela denna märkvärdiga komplexitet, menar han.



Vi hoppas att dessa texter och exempel gett dig idéer om samarbete. Idéer kring hälsa, lärande, integration, kommunal utveckling eller om något helt annat. De må handla om företagservice, om samgående mellan olika verksamheter eller om biblioteket som mångfaldens utvecklingsbara vardagsrum.

- Ett bibliotek som inte används i sin fulla potential blir ett dyrt bibliotek.
- All biblioteksverksamhet behöver inte försiggå i bibliotekets lokaler. (Boken kan komma, både elektroniskt och fysiskt. Bibliotekarien också, det är en fråga om planering.)
- Delar av bibliotekets service är tillgänglig dygnet runt. (24-timmarsdelegationen har just konstaterat brister i kommunal tillgänglighet via webben. Men "ett positivt undantag är att så gott som alla kommuner har bibliotekstjänster på sina webbplatser".)

Vi ser fram mot ett utvecklat samarbete!



D I K
www.dik.se

KULTURRÅDET

Bibliotekstjänst